

Религија старе Грчке

Грчка је колевка европске културе и цивилизације, а цела та велика култура за своју основу има религију. Религија се провлачила кроз све сфере живота, од уметности до пољопривреде, од спорта до философије. Због тога се за богат културни живот Грка може захвалити њиховој живописној религији, односно митологији.

Највише о грчкој религији и митологији сазнајемо од Хомера и Хесиода. Грчка религија се битно разликује од данашњих монотеистичких религија. Њена главна обележја су политеизам и антропоморфизам. Богови су били људског изгледа, и што је још важније, понашали су се као људи. Нису били савршени, само су имали веће моћи.

Основа религије је дванаест олимпијских божанстава. Свако је од њих посебно и има своју причу. Громовник Зевс је господар неба и земље, Хера је његова жена и заштитница брака. Мудри Аполон пророче Грцима судбину, његова сестра Артемида се безбрижно бави ловом и стара се о животињама. Моћни Посејдон чува тајне мора и држи под својом влашћу таласе. Афродита је прекрасна богиња љубави. Храбра и мудра Атина помаже јунацима, а Деметра брине о плодовима земље. Крволочни Арес изазива ратове, а доброћудна Хестија се брине о свима. Хермес се свуда појављује, а Хефест је сјајан ковач и градитељ.

Грци су поштовање и љубав према својим божанствима показивали изградњом светилишта и храмова посвећених њима. Остатке тих храмова можемо видети и данас. Прекрасан пример једног грчком монументалног храма је свакако Партедон у Атини.

У част богова одржаване су различите манифестације. Вероватно најпознатије су Олимпијске игре, које су се одржале до данас, иако у нешто друкчијем облику. Данас је то само спортско такмичење, а у старој Грчкој је било много више од тога.

Свет грчких богова је био саткан од предгрчких, оријенталних и оних састојака што су их са собом донели досељеници. Ова религија, дакле, није имала јединствен извор. Једини бог до чијег имена је могуће доћи са одређеном сигурношћу је Зевс, чије је име највероватније индоевропског порекла. О пореклу осталих божанстава не може се једноставно рећи.

Грчка религија коју ми познајемо је творевина културне епохе пре Хомера. Сваки полис је неговао властите ритуале поштовања тачно одређених богова. Међутим, поједина заједничка обележја ових обреда показују како су у темељу религиозног веровања широм Грчке постојале неке заједничке претпоставке. Ради се о политеистичком (многобожачком) систему, који обухвата главне олимписке богове и богиње, затим споредна божанства, као што су нимфе и речни богови, тешко одредиву скупину полубожанских хероја и хероина. За разлику од богова осталих древних цивилизација, грчки богови су готово сви до једног замишљани у потпуно људском облику, осим неколико изузетака, као што је Пан с ногама дивокозе.

У грчким обредима и веровању снажно се истиче *овде и сад*, нагласак није на загробном животу. Област смрти олимпијским божанствима је страна и одбојна,

њихови верници не врше за умрле никакав религиозни обред. Штавише, с веровањем у њих повезано је уверење да мртви немају никакав значај за свет живих.

Богослужење се састојало углавном од молитава, приношења жртава и очишћења. Молитва се обично обављала стојећи, руку испружених према небу, када је била упућена небеским боговима, а спуштених руку према тлу када се обраћала Хаду.

Жртве које су обично пратиле молитве су се састојале углавном од изливања вина или млека, од посланица или жртвених колача принесених на жртвеник, односно од поврћа и првих плодова бербе. Но, најважније жртве биле су крвне. У најстарије доба се веровало да богови траже људску крв, но с тим су престали много пре Хомера. Свуда су се за жртву клале животиње: овнови, овце, волови, краве, јарци, козе, бикови и свиње. Жртвени примерци су морали бити здрави и беспрекорни, а водило се рачуна и о њиховом полу и боји длаке. Богинјама су жртвовали обично женке, небеским беле или светле животиње, а божанствима подземља црне или тамне. Жртвени обред се обично одвијао у зору.

Најчешће забележене молитве тичу се успеха у бици, богате жетве и рођења здраве деце, а особа која их упућује и која тражи њихово испуњење притом обично подсећа божанство на своје претходне жртвене дарове и обечава их још у будућности.

Свет грчких богова је теловио природне и друштвене силе што владају животом људи, па је заиста био баснослован. Грци су га створили као слику и прилику властитога света, а богове тако да личе на њихове владаре. Све су то још увеличали, али само до мере да тај свет не постане нељудски савршен. Постојао је и неко моћнији од богова – судбина.

Богови су били бесмртни, а уз то и вечно млади. То је била чежња готово свих људи. Богови нису били вечни јер су се родили слично као и људи. Били су готово свезнајући, а теоријски и свеприсутни. Нису били савршени. Имали су људске чежње и страсти, па и људске недостатке, а чинили су и људске грешке. Као само један пример тога је Херино бацање сопственог сина Хефеста са Олимпа јер је био ружан.

За разлику од богова других религија, грчки богови нису вечно имали строг израз лица, већ су знали и да се насмеју. Према људима су били и љубазни и неуљудни, а често непредвидиви. Штитили су људе и прогањали их, кажњавали и награђивали, допуштали да на њих утичу својим молитвама и даровима. Било је много богова, али повлашћен положај је имало дванаест божанстава с Олимпа.

Грчки живот се водио уз осећај да су богови можда присутни, у халабуци олује или стресу болести, у ратним облацима прашине или на далеким брежуљцима, поготово у сјају подневног сунца. Богови и богиње су наводно понекада водили љубав са смртницима и знали су да воле ту своју децу. Не постоји никаква света књига која прописује шта мора да се о боговима зна и како да се верује. Свако сме о боговима мислити на свој начин, само ако им не ускраћује поштовање према старим обичајима.

Грци за религију уопште нису имали реч. Бити побожан, то је за Грка значило култно поштовање божанстава. О боговима се није морало мислити као о нарочито моралним. Због тога њихов гнев не мора имати узрок у неком почињеном греху. Човек

тај гнев и не осећа као казну, него само као злу срећу. Најчешће су се гневили кад смрник умисли да им је раван, а њихова далеко најјача побуда је завист.

Грчки политеизам обележава неколико чињеница: релативно умањен број олимпијских божанстава заједничких свим Грцима, уз која постоје и нижа божанства, хероји, мушки и женски демони. Ту је и огорченост свемогућег бога према судбини, изразит анторпоморфизам божанства и недостатак организованог свештенства у касту, јер су свештеници и свештенице били само култни изасланици, а не чувари правоверја.

Грци су према другим религијама и другим боговима били толерантни. Никад нису постали мисионари својих богова, нити су се због њих упуштали у ратове.

Стварање света

Грци су сматрали да на свету првобитно није било ни богова ни људи. Није, строго узевши, постојао ни свет. Постојао је само бескрајан свемирски простор испуњен хаосом елемената безобличне пратвари, чија је персонификација Хаос. После Хаоса, али не као збрке, већ као једне врсте зјапеће празнине, дошли су Геја или Ге (земља) и Тартар (мрачно место испод земље), иза којих је следио Ерос (љубав). Затим су Ноћ и Ереб (тама) изашли из Хаоса. Ноћ је родила Дан и Етер (ваздух изнад нас). Потом је Геја родила Урана, оног који ће будућим боговима омогућити место становања. После тога је родила планине и мора.

Рођење богова

Крон, један од Титана, из брака Геје и Урана, је наметнуо брак својој сестри Реји. Њихова деца су била Хестија, Деметра, Хад, Хера, Посејдон и Зевс. Крон је од својих родитеља Урана и Геје сазнао да ће га један од његових синова поразити, па је Крон прогутао сваког од својих синова чим су се родили. Њихова мајка Реја је због тога патила. Кад је требала да роди Зевса, обратила се за помоћ својим родитељима, Урану и Геји, како би јој помогли да сакрије Зевса. Они су је послали на Крит, где се Зевс родио. Чим се родио, Реја га је сакрила дубоко под земљу, у једну пећину, а затим узела камен, умотала га у пелене и дала Крону. Овај га је, претпоставивши да се ради о његовом последњем сину, прогутао. Касније је Реја некако успела да наговори Крона да поврати сву децу коју је раније прогутао.